

امروز کیوتران گنبد طلا به پرواز درمی‌آیند

امروز جشن میلاد عشق، نور و ضامن بیچارگان و درماندگان است و شور و شرف در دل همگان شعله می‌زند، از بزرگ و کوچک تا پیر و جوان از کودکی که برای کیوترها دانه می‌پاشد تا پیرمردی سپیدمو که قرآن را رو به گنبد طلایی‌اش تلاوت می‌کند.

امروز جشن میلاد عشق، نور و ضامن بیچارگان و درماندگان است و شور و شرف در دل همگان شعله می‌زند، از بزرگ و کوچک تا پیر و جوان از کودکی که برای کیوترها دانه می‌پاشد تا پیرمردی سپیدمو که قرآن را رو به گنبد طلایی‌اش تلاوت می‌کند.

همه و همه در این جشن فرخنده به شیوه و سنتی دیرینه هلهله شوق نواخته و رضا، رضا می‌کنند. فرشتگان به دور ایوان طلایی‌اش، چرخ می‌زنند و در جوارش بر فراز گنبد عشق تکیه کرده و سر از پا نمی‌شناسند.

در این روز زیبا سرب به گوشه و کنار این قطعه بهشتی زدیم و بیش از هر چیز خدمت‌خودمانه، خالصانه و فروتنانه خادمین حرم به چشممان آمد.

به سراغشان رفتیم تا از نزدیک با دل‌گشاده آنها روبه‌رو شویم و شما را هم به مهمانی این همه خلوص ببریم.

خادمان امام رضا (ع) قبلا و به صورت سنتی به چند گروه تقسیم می‌شدند؛ خادم‌ها، فراش‌ها (که کارشان شبیه خادم‌هاست ولی در رواق‌های مخصوص خودشان)، دربان‌ها، کفشدارها و نگهبانان یا حفاظ (گروهی از خدمه که مراسم خاص را برگزار می‌کنند).

کل این خادمین حرم مطهر که در بخش‌های مختلف مشغول خدمت‌رسانی به زوار امام رضا (ع) هستند به 3 صورت رسمی، افتخاری و تشریفی به این افتخار نائل آمده‌اند.

به گفته حسین سلیمانی، خادم کشیک و با سابقه حرم مطهر، خادمان رسمی به طور میراثی به این افتخار دست یافته اند یعنی این سمت از پدرانشان و نسل‌اندنسل به آنها رسیده است. اما خادمان افتخاری بدون دارابودن چنین سابقه‌ای، بنا به درخواست و تمایل خودشان و پس از کسب شرایط لازم و البته گذران دوران انتظار توانسته‌اند به خدمتگزاری امام رضا (ع) و زوارشان مشغول و مشعوف شوند.

خادمان افتخاری هیچ حقوقی دریافت نمی‌کنند و تنها یک قبر در حرم مطهر پس از فوتشان، هدیه‌ای است که به پاسداشت زحماتشان به آنها اعطا می‌شود. خادم افتخاری از همان ابتدای پذیرش، نامش در این فهرست ثبت نمی‌شود بلکه ابتدا به صورت خادم تشریفی گزینش می‌شود و پس از گذشت چندین سال و در صورت رضایت مسوولان از خدمت و فعالیت آنها، به گروه خادمین افتخاری ملحق می‌شود.

این در حالی است که خادمان تشریفی نیز از فیلترهای سخت و متعددی مانند احراز شرایطی همچون ایمان و تقوا، تحصیلات، ادب و اخلاق، عشق و ارادت به امام رضا (ع) و زوار این امام عبور کرده‌اند.

در عین حال نحوه خدمتگزاری و ادب و اخلاق ایشان در مقابل زوار امام رضا (ع) بسیار حائز اهمیت و ملاک گزینش نهایی است چون آبروی امام رضا (ع) و حرم بهشتی ایشان در گرو رعایت فروتنی و ادب در مقابل زوار است.

از فرش تا عرش

از قدیم یک گروه از خادم‌ها در حرم بودند که کارشان نظافت و شستشوی رواق‌ها بود. برای همین کم‌کم نام فراش روی این خادم‌ها ماند و دیگر تبدیل شد به یکی از 5 نوع خادمی که در حرم خدمت می‌کنند. اما کار فراش‌ها در حرم فقط شستشو و نظافت رواق‌ها نیست. خیلی از این خادم‌هایی که دم درهای ورودی رواق‌ها می‌ایستند و پره‌های رنگی دستشان می‌گیرند و زائران را هدایت می‌کنند همین فراش‌ها هستند. زمان‌هایی هم که قسمتی از رواق کثیف می‌شود، چند تا از همین فراش‌ها با آب و دستمال و وسایل دیگر راه می‌افتند و آنجا را تمیز می‌کنند. در واقع فراش‌ها و خادم‌ها تفاوت چندانی با هم ندارند و تفاوتشان بیشتر در تقسیم مناطق خدمت است، به‌علاوه این‌که فراش‌ها وظیفه نظافت و شستشوی رواق‌ها را هم برعهده دارند.

در درگاه سلطان

اما دربانان که محل خدمتشان صحن‌های حرم مطهر و معمولا جلوی درهای ورودی است را بیشتر با کت‌های سرمه‌ای، کلاه‌هایی که آرم آستان قدس دارد و عصاهای معروفشان که مردم آنها را به عنوان تبرک می‌بوسند، می‌شناسند.

اما این همه وظیفه دربان نیست، آنها ده‌ها وظیفه مختلف دارند که شاید خیلی از آنها اصلا به چشم هم نیاید. معروف‌ترین کارهایشان راهنمایی زائران و کمک به آنها و همین‌طور کمک به انتظامات صحن‌هاست. دربان‌ها فقط در صحن‌ها حضور دارند و در داخل رواق‌ها دیگر خبری از آنها نیست. فقط در یک صحن انقلاب که 3 تا در ورودی بیشتر ندارد، 10 تا دربان خدمت می‌کنند و کارهای متفاوتی انجام می‌دهند. مراسم جاروکشی سنتی هم فقط مخصوص دربان‌هاست. اگر عصرها حدود ساعت 4، سری به صحن انقلاب بزنید، می‌توانید این مراسم را همراه با آداب قبل و بعدش - مثل قرائت دعا و مدیحه‌سرایی - ببینید.

پابره‌نه تا بهشت

با 22 کفش‌داری که این سال‌ها در حرم ساخته شده است از هر در ورودی که بخواهید وارد شوید یک کفش‌داری وجود دارد تا کفش‌هایتان را با خیال راحت در آنجا تحویل دهید و به زیارت‌تان برسید. آنها 24 ساعته خدمت می‌کنند. در این میان نگهبانان حرم شاید تنها گروهی باشند که حقوق‌بگیر آستان قدس رضوی هستند و به همین خاطر حضور آنها در حرم به صورت یک روز درمیان الزامی است. در حال حاضر حرم مطهر امام رضا (ع)، 25 هزار خادم در بخش‌های مختلف خود دارد و حدود 20 هزار نفر هم در فهرست انتظار هستند. به گفته سلیمانی حرم مطهر دیگر ظرفیت پذیرش هیچ خادمی را ندارد و برای پذیرش خادم جدید یا باید صحن‌های حرم که الان 9 صحن است، گسترش یابد و زیاد شود یا خادمان کنونی از دنیا بروند و جایشان را به فرد یا افراد در فهرست انتظار بدهند؛ چرا که خادمی امام رضا (ع) بازنشستگی ندارد.

پرچم گنبد طلا تعویض شد

یکی از رسوم ابراز شادی و نشاط در سالروز میلاد باسعادت آقا علی‌بن موسی‌الرضا و در بارگاه این امام همام، مراسم جشن تعویض پرچم مقدس گنبد مطهر امام رضا (ع) است که صبح روز قبل از میلاد با تشریفات خاصی برگزار می‌شود.

مدیر انتظامات و تشریفات آستان قدس رضوی با بیان این‌که این مراسم در سال‌های گذشته در رواق مبارکه دارالعباد و بدون حضور زائران انجام می‌شد، درباره سابقه این مراسم به 171#&جامجم؛ گفت: این مراسم از سال‌های دور همواره برگزار می‌شد، ولی از عمر آن به شکل کنونی و با مراسم و تشریفات خاص حدود 4 سال می‌گذرد. به گفته حسین فخاری، پرچم گنبد حرم مطهر که پارچه‌ای سبز و نفیس و زیبا با حاشیه‌های طلایی‌رنگ است، در مناسبت‌های مختلف اعیاد و عزاداری‌ها به طور مداوم تعویض می‌شود، اما فقط در ولادت امام رضاست که با مراسم و تشریفات خاصی همراه می‌شود. حرم مطهر علی‌بن موسی‌الرضا (ع) پس از انقلاب و بویژه در سال‌های اخیر گسترش زیادی یافته؛ به طوری که وسعت این حرم که تا زمان انقلاب تنها 130 هزار مترمربع بود، در حال حاضر به بیش از یک میلیون مترمربع افزایش پیدا کرده است.

تعداد صحن‌های حرم نیز که در گذشته فقط شامل صحن آزادی و انقلاب می‌شد، اکنون تا 9 صحن شامل انقلاب، آزادی، امام خمینی، قدس، جامع رضوی، رضوان، غدیر، کوثر و هدایت افزایش پیدا کرده است که این مقدار وسعت در هیچ دورانی اتفاق نیفتاده است.

معماری به کار رفته در حرم مطهر نیز کاملا ایرانی و اسلامی است. آستان قدس رضوی علاوه بر گسترش حرم مطهر و رسیدگی به آن، خدمات و فعالیت‌هایی نیز در زمینه‌های کشاورزی، صنعتی و دامپروری دارد. وجود 180 کارخانه نشان از گستردگی این دست فعالیت‌های این آستان است.

فاطمه مرادزاده / گروه ایران